

is többet ért), mert a régi biztosan ront, az új esetleg használhat a nehéz esetekben. De viszont: a legjobb pedagógiai elvekben és tanításokban is esztelenség a végletekig, vakon, kizárólagosan bízni, mert a legjobb elvek mellett is elengedhetetlenek bizonyos szerencsés véletlenek és az egyéniség valami veleszületett készsége, hajlama a jóra. Ezt demonstrálja Friedrich leányának Luznak és Péternek itt nem részletezett epizódja is, — ha ugyan jól gondoljuk a vígjátéki túlzást és véletlent a komolyság nyelvére fordíthatni. Hogy pedig a szerencsés véletleneknek és a jó alaptermészetnek legalább kaput nyit ez az új nevelés, míg a régi *a priori* becsapja azt, — ez volna Bahr végszava a nevelőkhöz.

Marót Károly.

A balkáni események az iskolában.

Még mindig nem fejeződött be az események láncolata odalent a Balkán félszigeten. Már nem várjuk ugyan mohó kíváncsisággal az ujságokat, de még mindig akad, ha nem is úgynevezett szenzációs, de legalább is nagyon jellemző esemény. Az ott lefolyt nagy történeti színjátéknak szóba kell kerülnie az iskolákban is. Ha máshol nem, legalább a történettanítás keretében. Ugy volna rendjén, hogy az ilyen nagy eseményekkel külön is foglalkozzanak az iskolai munka területén belül, ezekről általános érdekű előadásokat tartsanak. De ha az aktuálítások még nem illeszkedtek be az egész munka menetébe, legalább egy-egy részen helyet kell kapniok. A tanítást nagyon érdekessé teszi, hogy amiről beszélünk, az megtörtént, sőt részben most történik. De ugyanez a körülmény bizonyos nehézségeket is támaszt. Mert a régimódú kényelmes gondolkodás- és gondolkodtatás nélküli történettanításnak vége van akkor, amikor az előttünk lefolyt eseményekről beszélünk.

Kérdés azonban, hogyan álljon az oktatás a gyermekek elé ezzel a szövevényes történettal. Avagy nem jobb volna az egészet elhallgatni, hiszen ez a csúnya dolgok láncolata. Szószegés, önzés, gyilkolás és más ilyenféle események merednek elénk. Bizony ezek, de ugyancsak ilyenek voltak a múltban is. Olyan ez a dolog, mint mondjuk néhány család története. Aminthogy az is. A népek élete, fejlődése, története olyan, mint az egyes emberé. De az idők folyamán az események olyan szépen színeződtek ki, hogy a bűnökből erények lettek, az igazságok helyett pedig szép frázisok keletkeztek. Most azonban egy kis baj lesz a frázisokkal. A nép, az istenadta nép, nem szabadságot keres, hanem földet, legelőt. Nem eszméért harcol tehát,

hanem kézzelfogható valóságokért. Ez ugyanis többet ér és erre adnak is valamit. Ez a rideg valóság. Hát ezzel álljunk az ifjúság elé? kérdezik az ideálisták. Ezzel is; de folytassuk a szemlélődést. Vajjon mi idézte elő ezt a nagyszabású változást? Semmi más, mint egy népek legnagyobb bűne. Az, hogy elmaradt, nem fejlődött, köz-erkölcsi tönkrementek, az országnak nem volt ellenőrző, fejlesztő ereje, s így össze kellett omlania. Ami vele történt, az természetes következménye a dolgok menetének, mert amint az egyes ember életében a bűn bűnhődéssel jár, éppen úgy történik ez a népek életében is. Ha tehát úgynevezett tanulságot akarunk, akkor ennél megrázóbb történeti tanulság kevés akad a népek hosszú életében. De nézzük az elmaradottság körülményeit. Makacs, fanatikus ragaszkodás a régi idők hagyományaihoz. Amíg körülöttük új világ keletkezett, ők csökönyösen ragaszkodtak régi szokásaikhoz s nem akartak sem látni, sem hallani. Megakasztották ezzel más népek fejlődését is és az összecsapásnak meg kellett történnie. Ime, lassan változik az előbbi kép. Az erőnek joga van az érvényesüléshez, a gyengének buknia kell. Ez természeti törvény. A természet törvényei pedig uralkodnak az emberen, de nemcsak uralkodnak, hanem élnek, fejlődnek és győzelmeskednek is. Ami ott történt, ám lehet, hogy hamis jelszóval indult, de annak így kellett történnie.

A történet másik fejezete az, mikor a győzők egymás ellen fordultak. De itt is megvillannak az emberi nagy momentumok. Az elbizakodottság, az egyszerre való naggyálétel szertelen vágya — tehát merénylet a természet törvényei ellen — az erőnkön felül való mérkőzés, amelyben bukni kell.

Ezeket és még sok más egyebet is megláthatunk abban a szemünk előtt lefolyt nagy küzdelemben, amelynek tanulságos részleteit meg nem látni éppen olyan hiba volna, mint azokat rosszul látni meg.

Keleti Adolf.

IRODALOM.

E. Chr. Trapp: Versuch einer Pädagogik. Mit Einleitungen und Anmerkungen herausgegeben von Th. Fritsch. Leipzig. 1913. (Koehlers Lehrerbibliothek.) 475 M.

Ismeretes, hogy Rousseau Emile-jének a megjelenése, mely Franciaországban inkább csak irodalmi jelentőséget nyert, Németországban oly széleskörű reformokat vont maga után, melyeknek Poroszország és utána a többi német államok iskolaügyük jelen álla-